

Elmúlt jelenések, utalások, néhány emlékfotó

Szerző Administrator
2019. március 11.

Az elmúlt időszak "schlagwortos" idézése

Az ember számadást készíthet, főleg én, a számadó juhász ivadék. De mérleget lehetne is... a testem súlyának mérlegelését mellőzöm. Unikális unokáknak köszönhetően univerzális időszakok élek: háromszoros nagymama lettem. Ezentúl három albumom jelent meg, s útban van még egy új lemez. Beléptem a 60. évembe, bölcsebb lettem(?), és kerekesebb lett a világ. 2018-ban közel száz énekes jelenésem volt, egy tucat ország bebarangolása - hol dalolva, de gyakrabban hátizsákkal.

Év vége felé volt Vandrovacska a Szlovák Intézetben, Tölgyfa-testvér bemutató, adventi előadások sorozata Kudlik Julival és szólóban, majd januárban régizenei koncert, Nagy András emlékműsor, a Magyar Kultúra Napján Füleken Dalüzenet és Szeretettel Csepelen.

(Évközi és év végi fotóalbum: lásd. mellékelve)

Néhány utalás és három hosszabb interjú és két ismertető:

<https://felvidek.ma/2018/11/szvorak-katalin-tervei-kozt-egy-ag-tibor-emlek-lemez-is-szerepel/>

<https://ma7.sk/kultura/ujra-megelni-a-csodat>

<http://www.atempo.sk/naptar/18050-vandrovacka-szvorak-katalin-koncertje-budapesten.html>

<https://www.mediaklikk.hu/csaladbarat-extravideok/video/2018/12/22/szvorak-katalin-kossuth-dijas-nepdalenekes-karacsonyi-gondolatai>

<https://www.youtube.com/watch?v=Hw1w-kcNOuk>

<https://www.youtube.com/watch?v=Aj7e5elpOaA>

<https://ma7.sk/kultura/ujra-megelni-a-csodat>

<http://www.danubia-televizio.hu/musor/pocsmegyer-mindenki-karacsonya-4>

Szvorák Katalin tervei között egy Ág Tibor emléklemez is szerepel
Írta: Beke Beáta (Felvidék Ma)

Szvorák Katalin Kossuth-, Liszt Ferenc- és Madách Imre-díjas népdalénekes, előadóművész több mint 3 700 koncerttel 3 kontinens 45 országában és 38 önálló tematikus nagylemezzel a háta mögött, mégis a kis közösségek éneklő vendégeként november 20-án egy különleges koncerttel készül.

Az autentikus népdaltól a megzenésített versekig, az egyházi énekektől a rockoratóriumokig, a régi zenétől a táncdalig hallhattunk és láthattunk már a műfajilag nyitott előadóművésznőtől fellépéseket. Ez alkalommal a legközelebbi koncertjeiről, gyökereiről és családjáról, terveiről, valamint a közelgő adventi készülődésről faggattuk.

Legközelebbi koncertje miről szól és miért különleges?

Kedden egy különleges koncerttel készülök a budapesti Szlovák Intézetbe, amelynek ugyan már voltak előzményei, hiszen nyolc közép-európai lemezemen néhány dallampárhuzam már megjelent. Ez év tavaszán pedig megjelent a Tölgyfa-testvér és pár éve a Vox Humana, amely kizárólag szlovák-magyar népdalparhuzamokat tartalmaz. Ehhez írt bevezető gondolatokat Rudolf Schuster, aki szerint:

Szvorák Katalin azon túl, hogy a népzene kedvelőinek egy különleges csemegét nyújt át, egy üzenetet is küld mindnyájunknak arra vonatkozóan, milyenek kellene lennie a mi együttélésünknek...mert egymás kölcsönös megértése, a gyűlöletnélküliség mindannyiunk érdeke...

A november 20-i „Vandrovka” című koncert alap gondolata Szomjas Schiffert György méltatlanul elfelejtett etnomuzikológusnak köszönhető, aki összehasonlító zenefolklórral is foglalkozott, többek között cseh-morva-magyar vonatkozásban. Az ő egyik tanulmánya inspirálta Szvorák Katalint a műsor megalkotására.

A huszita vándordallamok elemzése, melynek alapján csodálatosan végigkövethető a husziták útja egészen Moldváig, serkentett erre a koncertre a Spí má milé poupe Comenius (Komenský) által is idézett cseh altató dallama,

mely a szlovákokon keresztül vándorolt Moldváig és lett az alapidallama a Most jöttem Erdélyből című moldvai csángó népdalnak. Az sem véletlen, hogy a Huszita Biblia fordítói Pécsi Tamás és Újlaki Bálint huszita papok, akik 1438-39-ben Moldvába menekültek és ott magyar nyelvre fordították a Bibliát. A koncert szerves része lesz ezentúl a Tölgyfa-testvér lemezem dalanyaga is, amelynek már volt bemutatója.

A lemez énekei most Varga Imre kiváló műfordításait keltik dallamra, és méltó megéneklései Käfer István gondolatának: „Magyarokat és szlovákokat még a rokonságnál is szorosabb szimbiózis fűzte egybe. Nemzeti kultúránk régi rétegeiben a nem magyar nyelvű anyag is a miénk és a magyar nyelvű anyag is az övék.

A koncert előtt Käfer professzor tart majd előadást Bartók Béla szlovák, cseh és morva titkai címmel. Közreműködnek: Cserta Balázs (furulya, dvojnica, szaxofon, fujara, duda, tilinkó) és Csörsz Rumen István (lant, koboz, citera, doromb).

Mennyire hiteles, ha egy magyar lány szlovákkul is énekel?

Erre pár hete egy rimaszombati fellépésen kaptam meg a választ a másod-unokatestvéremtől. A lemezeimen hallható szlovák dalok mindig mélyen megérintettek. A 2000-ben megjelent Örvendezzünk karácsonyi albumom felvételekor, amikor elénekelttem a Mikor Máriának kezdetű magyar népdal szlovák variánsát a Ponitran zenészeivel, a muzsikusz férfiak szeméből könny csordult ki. A szlovák juhászok szintén komoly lelki mélységeket érintettek bennem. Erről az életézésről számoltam be nemrégiben a Folkmagazin most megjelenő számában: „... egyik ükapám, Štefan Svorák a legszlovákabb tájakon, a Gyetva melletti dombokon volt bacsó. A számadó juhász első fiára hagyta birodalmát, bojtárjait, a nyáját, míg második fiát, az egyik dédapámat házasságközvetítők által Várgedére küldte, hogy elvegye az ottani, fiúgyermekkel nem rendelkező bacsó lányát, és így a „bacsóság” tovább öröklődhetett. Apósa, Szabó „Bogár” Pál egyesek szerint nemcsak juhász volt, de „betyárkodott” is.

Vandrova ka

A színszlovák bacsó dédapám Várgedére kerülésekor egy szót sem tudott váltani dédanyámmal, idős korára viszont annyira megtanult magyarul, hogy elfelejtett szlovákkul. Nemzett hat fiúgyermeket, köztük a nagyapámat. A Svvorákok (Svorákok) egyik ága a mára lassan teljesen elszlovákosodó Pinc melletti Szélhegyen legeltette nyáját, s tán „fújta furulyáját”. Mindenképpen szabad emberek voltak, és ezt örököltem tőlük. A vezetéknevem „lesatuzása” sokáig fájt, így utánaeredtem vezetéknevünk gyökereinek, és megnyugtató válaszra leltem: szlávoknál az Isten kovácsát Svarog-nak hívják. Mellékesen jegyzem meg, hogy a Fülekekhez közeli Persén, ahol egy avar kori temető feltárásakor kovácsszerszámok is előkerültek, élt a Svvorada névre hallgató rokonom, aki maga is kovács volt. A karakán Svvorákok közt a családi legendák szerint az egyik előd Mária Terézia testőrségének volt tagja, egy másik felmenőm a lengyel származású, elszegényedett nemes Konzski lehetett, de még Vidróczki is a tágabb családunkhoz tartozott. Nagyapámnak volt egy testvére, aki a gácsi Forgách grófok komornyikja volt, egy másik testvér pedig a sötét ötvenes években a jáchymovi uránbányában töltötte büntetését.”

Úgy tudjuk, hamarosan Párkányban is koncertezni fog. Ez a koncert mitől lesz különleges?

A névnapomat is koncertesttel töltöm, mert Himmler György meghívására nem tudtam nemet mondani, hiszen évek óta lelkesen hív Párkányba. Az ottani koncertemnek is a Dalüzenet címet adtam, mert ez háromtucatnyi önálló albumomnak szűkített terces összefoglalója. Az egykori dallamok Párkányban, akárcsak nyáron Kopolcson, tíz napja Csíkszeredában, majd a magyar kultúra napján Füleken mély zenei intuícióval újrahangolva támadnak fel. Három kiváló és kreatív muzsikusz: Cserta Balázs fúvós hangszereivel, Kiss Ferenc multiinstrumentalista muzsikájával és Balogh Kálmán cimbalomjátékával egy újszerű, opuszokra épülő hangverseny várható.

Mik az opuszok?

Az opuszok valójában gondolati egységek és tematikus tételekként kelnek életre, minden emberi rezdülésre-életézésre rácsendülnek. Jó néhány helyen teret kap majd az improvizáció is, viszont a népdalok eredeti hangzással csendülnek fel. Pár hete megkérdezték, hogyan viszonyulok az „autentikus népi kultúra” tisztaságát őrzők és a kísérletezgetők, a „világzenélők” táboraihoz. Egyszerű válasszal éltem: Műfajtól függetlenül hiszek az értékben, a minőségben, a művészi tehetség szárnyalásában. Természetesen a népzenei kísérletezés, ötvözés és az ágas-bogas világzenefa csak akkor lehet hiteles, ha az alapokat, gyökereket, forrásokat jól ismerjük. Bachnak is van számos átírata, de ezek értékét is az idő hitelesíti. Remélem, hogy a Dalüzeneteimet is majd egyszer az idő hitelesíti. Hogy mikor, azzal most nem foglalkozom...

Milyen terveket szövöget a jövőre nézve?

Terveim bőségesen akadnak, de jelenleg elsődleges feladatommak érzem nagymamaim teendőim ellátását, hiszen harmadik unokám alig múlt egy hónapos, így jócskán jut öröm számomra. Valóban nemcsak boldogsághormonjaim termelődnek mostanában, de mindennek tudok örülni. Ez a családi öröm természetesen kihatással van pályámra is, így boldogan megyek a legkisebb falvak apró templomaiba koncertezni és közben újabb és újabb lemezek tervezete forog 77-es fordulaton a fejemben. Decemberben megjelenik Kiss Ferenc csodálatos mesekönyve Keresztes Dóra varázslatos

illusztrációival és egy CD melléklettel. A Mamó kertecskéje kiadvány Mamójának dalait én énekelem. A kapolcsi, csíkszeredai és a mostani párkányi koncertek élő felvételeiből egy élő lemezfelvétel születik és lassan hozzákezek egy újabb lemez ötleteinek megvalósításához.

Ez szerves folytatása lesz a Hazagondolás duplaalbumnak, melyen palóc népdalok, mesék, történetek hallhatók gyönyörű nyelvjárásunkban. Ezt folytatnám egy Ág Tibor emlék-lemezzel, ahol kizárólag az ő népzenei gyűjtéséből válogatnék. Ez is egy régi adósság, hiszen Tibor bácsi volt az első, aki egykoron a Tavaszi szél vizet áraszt versenyé után finoman jelezte, hogy ne csángó dalokat énekeljek, mert szűkebb pátriámban is teremnek csodálatos népdalok. Ekkor pattantam biciklire és egy súlyos magnetofonnal rögzítettem életem első gyűjtését a Medvesalján. Alig várom, hogy válogathassak, csokrokat alkothassak abból a hihetetlen kiapadhatatlan forrásból, amely Ág Tibornak köszönhető.

Ajtónkon kopogtat már az adventi időszak. Ön hogyan készül a hamarosan érkező adventre?

Külön öröm, hogy számos helyen, leginkább távoli kis településeken is bemutathatjuk Kudlik Júliával két közös műsorunkat. A Szeretettel album időközben kétszeresen aranylemezzé lett, a Várakozást, amely adventi és karácsonyi műsorunk, szintén nagy érdeklődés övezi, hiszen egy hónapja Rimaszombatban jártunk „Szeretettel” és a következő hetekben megfordulunk számos számomra kedves helyen a Várakozással.

Például Porcsalmán december 6-án, Deákiban december 8-án, Zalaapátin december 15-én, Esztergomban pedig december 17-én lesz fellépésünk, de adok önálló karácsonyi koncertet is advent utolsó vasárnapján Pócsmegyeren.

Közben készül egy életútjáról szóló film a szentendrei tv-ben és a Domovina műsorban, és lesz karácsonyi beszélgetés Kudlik Julival a Bonum tv-ben.

Már alig várom az adventi időszakot, mert, hogy Kudlik Julit idézzem: „Az adventi várakozás nem tétlenséget jelent! Alkalom arra, hogy önmagunkba nézzünk és akarjuk megtanulni, hogy elsősorban önmagunkon kell uralkodnunk és önmagunk felett kell győznünk, mert csak ezután tudjuk egymást elfogadni és szolgálni, azaz szeretni.”

A felcsendülő dalok segítenek megérteni, feldolgozni és elfogadni a „várakozás” során felmerülő gondolatokat. Ebben az ünnepi készülődésben a legszebb maga a várakozás, a lelkünk felkészítése az örömhírré. Ahogy az áldott kismama utolsó hónapjában jóleső izgalommal, reménységgel, szeretettel várja gyermekét, valahogy én is így vagyok az adventi várakozással.

A művésznő elárulta azt is, hogy ilyenkor a gyermeki énjét szeretné elővarázsolni-erősíteni annak a lelki tisztaságával, hitével együtt, hogy újra megélhesse azt a csodát, ami karácsonykor a születés misztériumában teljesedik ki, a várva várt gyermek születésével, aki elárvult szívünket megnyitja a szeretetre, kiéhezett lelkünket reménységgel tölti meg.

A rohanó idővel és világgal úgysem tudunk versenyt futni és nem is érdemes, mert az igazi értékek bennünk vannak és ebből táplálkozhatunk leginkább, ezért önmagunkban kell először rendet teremteni, hogy mások felé szeretetünkkel segíteni-nyitni tudjunk. A csend arca is többféle, adventkor a várakozó csend perceit éljük. A karácsony különleges számomra, hiszen édesapám karácsonykor született, s ráadásul az első vértanúnk nevét kapta, az István nevet, ahogy az egyik öcsém is. Első unokánk is Jézuska ajándéka, karácsonyi gyermek, s úgy gondolom, minden megszületett gyermek remény arra, hogy általa jobbá, emberibbé váljon a világ.

A keskeny ösvényen, dalolva - interjú Szvorák Katalinnal (Grozdits Károly)

Megjelent a FOLKMAGAZIN 2018/5.számában:

Szvorák Katalin életútjának állomásait viszonylag könnyű összeszedni az elérhető forrásokból, ezért talán érdekesebb arról beszélgetni, mi az, amit tapasztalt, megélt, megtanult és érzett, amíg a felvidéki Pincről származó kislányból Pilisszentlászlói nagymama lett. Persze, ezeket a dolgokat is csak itt-ott megérintve, nem annyira szisztematikusan, de talán annál komolyabban.

*

- Saját szerb csengésű vezetéknevem mögül kitekintve talán nem oktalanság, ha a Szvorák név okán a felmenőkről faggatózom. Ön meddig lát vissza a családjá múltjában, s milyen történetek maradtak fenn, milyen üzenetet hagytak Önre az elődök?

- Valóban létezik egy „Nomen est omen”, és ha ezt megbolygatják, megbántják, nagyon tud fájni. Hajam miatt csúfoltak „Tüskebökinék”, vezetéknevem miatt „Satu Katának”, ugyanis szlovákul a zverák satut is jelent. Ilyenkor elrejtöztem lelkem mélyébe és szinte „szavárd” - elveszett - magyarnak éreztem magam. Magyarnak nem születni lehet, magyarnak lenni, magyarrá válni egy életen át felelősség. A nevek beszédesek ugyan, de mindent nem árulnak el viselőjéről, főleg itt a Kárpát-medencében, hiszen volt egy hatalmas névváltoztatási hullám, elsősorban a 19. század vége felé, amikor is németek, zsidók, szlovákok, délszlávok, csehek tízezrei cseréltek vezetéknevet. De

mindez a boldog kiegyezés utáni békeidők természetes asszimilációjának következménye. Egykori koncertezéseim során, amikor még voltak telefonbódék és telefonkönyvek Sao Paolóban, New Yorkban, vagy egy eldugott kis spanyolországi városban, bőszen bújtam a lapokat, keresve a Szabókat, Kovácsokat, Vargákat. Egyetemeken tartott előadásaimon az ajtókon vizsgáltam a magyar neveket. És ez csak egy apró töredék, hiszen számos innen elszármazott, nem feltétlenül használt magyar nevet. Szívszorító érzés fogott el. Ezek mind, s ezek leszármazottai mind hiányoznak innen nekünk, a Kárpát-medencéből. Hasonló érzés fog el a mostani külföldre távozók esetében is. Trianon után majd mindenki helyben maradt, így még Trianonnál is veszélyesebbnek érzem a szellemi tőkénk kivándorlását, bár az elmúlt hónapokban egyre többször hallok jóleső visszaszivárgásról. Visszatérve a vezetéknevemhez: anyai ágon magyar nótázó gazdálkodó parasztok voltak valóban magyar vezetéknevekkel. A Kelemenek, a ragadványneves Berkik, Lőkék büszke magyarok voltak, de az utódok közt Kovácsék félig elszlovákosodtak, és a hontalanság éveinek köszönhetően a teljesen magyar szülőktől származó két unokatestvérem nyögve beszéli anyanyelvünket. Az apai ág, ahol szlovákok is termettek, igaz karakánsággal viseli a mai napig juhász-dinasztiánk üzenetét. Nem véletlen, hogy a Vox Humana és a Tölgyfa-testvér lemezeimen hallható szlovák juhásznóták mélyen megérintettek, hiszen egyik úkapám Štefan Svorák a legszlovákabb tájakon, a Detva (Gyetva) melletti dombokon volt ba a. A számadó juhász első fiára hagyta birodalmát, bojtárjait, a nyáját, míg második fiát, az egyik dédapámat, házasságközvetítők által Várgedére küldte, hogy elvegye az ottani, fiúgyermekkel nem rendelkező bacso lányát, és így a bacsóság tovább öröklődhetett. Apósa, Szabó „Bogár” Pál, egyesek szerint nemcsak juhász volt, de „betyárkodott” is. A színszlovák bacsa dédapám Várgedére kerülésekor egy szót sem tudott váltani dédanyámmal, idős korára viszont annyira megtanult magyarul, hogy elfelejtett szlovákuul. Nemzett hat fiúgyermeket, köztük a nagyapámat. A Szvorákok (Svorákok) egyik ága a mára lassan teljesen elszlovákosodó Pinc melletti Szélhegyen legeltette nyáját, s tán”fújta furulyáját”. Mindenképpen szabad emberek voltak, és ezt örökölték tőlük. Mint említettem, a vezetéknevem „lesatuzása” sokáig fájt, így utánaeredtem vezetéknevünk gyökereinek, és megnyugtató válasza letem: szlávoknál az Isten kovácsát Svarog-nak hívják. Mellékesen jegyzem meg, hogy a Fülekehez közeli Persén, ahol egy avar kori temető feltárásakor kovácsszerszámok is előkerültek, élt a Szvorada névre hallgató rokonom, aki maga is kovács volt. A karakán Szvorákok közt a családi legendák szerint az egyik előd Mária Terézia testőrségének volt tagja, egy másik felmenőm a lengyel származású, elszegényedett nemes Konzski lehetett, de még Vidróczki is a tágabb családunkhoz tartozott. Nagyapámnak volt egy testvére, aki a gácsi Forgách grófok komornyikja volt, egy másik testvér pedig a sötét ötvenes években a jáchymovi uránbányában töltötte büntetését. Pinc egyébként, Losonc közelsége miatt „urizálódó” volt, így a népdal jóval később talált meg. Énekesi tehetségem „öserőként” kaphattam, bár Löke Margit nagyanyám népszínművekben is szerepelt, anyám bejárt Losoncra zongoraórákra, apám pedig önszorgalomból megtanult remekül hegedülni. Érzékenységetem leginkább anyai nagyanyám „felnőtásnak” tartott öccsétől örökölhettam, aki remekül festett, filozófiát könyveket olvasott, Adyért rajongott, a Nyugatot járatta, volt lepkegyűjteménye, egy ideig Hubay Jenőnél tanult hegedülni, zongorát vásárolt falusi portánkra. Az egész falu megbotránkozott rövid nadrágján. Nem véletlen, hogy kényszerzubbonnyban szállították el a balassagyarmati Sárgaház zárt osztályára, ahol hamarosan meghalt...

- Bár apai nagyszüleimet - a rokonságból egyetlenként - kirakták a Felvidékről, amikor az apám még kisiú volt [ld.: Vágó Józsefné Grozdits Olga: A Felvidéktől a Balaton-felvidékig - folkMAGazin 2017/3,4], mégis, ha csak látogatóként is, de volt némi rálátásom arra, hogy milyen volt ott magyarnak lenni. Milyen volt mindez belülről, gyermekként, fiataloként?

- Valóban, aki nem születik bele a kisebbségi sorba, felnőttként szinte át se tudja érezni, hogy hányszor gyakoroltam szorongva magamban azt a néhány szlovák szót, hogy az akkor még szinte teljesen magyar Füleken a szlovák péktől helyesen kérjem a kenyeret. Itt az anyaországban a felszínesen magyarkodókat megvetem. Az enyhébbeket Dunaszerdahelyre, Székelyudvarhelyre, Beregszászra, a kissé súlyosabb eseteket Kassára, Kolozsvárra, Újvidékre, Nagybányára küldeném évekre, a nagyon mellőngetőket pedig Zalánra, Eperjesre, Bákóba, Körösmezőre vagy Moldvába száműzném egy-két évre. Így talán átélhetnék egy kicsit azt az érzést: mi az kirekesztettnek lenni. Apró gyermekként a színmagyar Pincen ezt még nem éreztem, utána viszont sorra jöttek a túlélésre felkészítő lelki pofonok és mindez az anyaországba kerülve csúcsonyosodott ki, ahol az első években, mint csehszlovákiai, vidéki, palóc magyar szenvedtem, mert olykor cseh, szlovák, vagy csehszlovák csaj voltam, aki „jaj, de szépen beszél magyarul”. Vérg voltam sértve. Igaz, mindez a 70-es évek végét, a 80-as évek elejét jelzi, de a mai napig sokkal könnyebben szót értek egy szabadkai, brassói vagy aradi lélekkel, mert a mi mentalitásunk, magyarságérzetünk más. Egyfajta többlettel is megáldott, hiszen mi ott éltük mindennapjainkat a többségi nemzet árnyékában. Ezt a többletet tudatosan formáztam egy közép-európai, kárpát-medencei nemzetek közti megbékéléssé. Ezt próbáltam nyolc lemezemen érzékeltetni, amikor is kimondottan olyan közös dallamokat válogattam össze témakörönként, melyek összekötnek. Természetesen a dalokat mindig eredeti nyelven énekeltem.

- Milyen lehetőségek voltak, mit adott a közösség, és mi az, ami hiányzott egy szlovákiai magyarnak?

- Ifjúságom lehetőségeit, környezetét rózsaszínűre festi a távlat, mert futkároztam szabadon a pinci réteken, magyarul énekelhettem a templomban, még élt a nagycsalád, idomíthattam a tyúkokat, majd egy remek magyar iskolába járhattam Füleken, működött a Csemadok, voltak rendezvények, néztük az akkor még élvezhető magyar televíziót, közben rengeteget sportoltam, hegedülni tanultam, ötórai teákon szerepeltem gitár kísérettel, rajzversenyeken és táncdal fesztiválokra nyertem, szovjet laktanyákban énekeltem. Évekig néptáncoltam a Takács András vezette fülekpüspöki Palóc Táncgyűttesben. Emellett tudtam, amit apám emlegetett, hogy nekünk kétszeresen meg kell küzdenünk a szlovák többséggel, hogy eredményeinket méltányolják. Nem véletlen, hogy szlovák társaim lehettek szinte mindig az elsők a versenyeken, hogy őket vitték olasz nyaralásra, nekem egyszer adatott meg egy tátrai nemzetközi üttörőtábor, ahol a

még magyarul tudók se szóltak hozzám, viszont egy szőke, szeplős finn kislány megtanított az „Isza muszta...” kezdetű gyermekdalocskára. Nem volt egyszerű így élni, de Süttő Andrást idézve: „a fű lehajlik, de megmarad”. Emlékszem, könnyek szöktek szüleim szemébe, amikor 1968-ban Dub ek egyik beszédét így kezdte: „Tisztelt cseh, szlovák és a velünk élő többi nemzetiség...” igen, nekünk már ez is sokat jelentett, hogy lehettünk „a többi” közt. Prágai sikertelen egyetemi kísérletemkor a cseh felvételi bizottság tudata „tótágast állt”, amikor akadozó akcentusom folytán szembesültek, hogy országukban magyarok is élnek.

- Honnan jött, mikor kezdődött a másoknak dalolás ideje? S miért éppen az akkoriban kevésbé kézenfekvő népdal?

- A kezdet kudarccal végződött, amikor is sírva szedtek le háromévesen a pinci kultúrház avatójának színpadáról. Ma már tudom (Vekerdy szerint is), hogy hét éves korig nem szabad a gyermekre erőltetni a közönség előtti szereplést, mert az lelki törést okozhat. Ez megtörtént nálam is, sőt évekig tartott a szerepléstől való félelmem. Sokszor csordultak ki könnyeim egy József Attila vers szavalásakor, vagy egy Kovács Kati „Úgy mentél el”-dal éneklése közben. A valódi változás serdülőkoromban következett be, amikor már kórusban énekeltem és tagja lehettem a Palóc Táncegyüttesnek, ahol a különböző táncok közti átöltözési szünetekben szülőbani népdalokat énekelhettem. Ez volt az igazi népdalos áttérés, mert előtte, sőt egy ideig utána is más műfajokba is belekóstoltam: voltam operettben Judit, énekeltem francia sanzonokat és táncdalokat Totó zenekarával. A népdal megtalált, ezt éreztem a legtermészetesebb önkifejezési formának, és mind a mai napig a népdalolást érzem lelkem tükrének. Sokszor érzem a mai napig, hogy ez annyira személyes ügyem, ami nem tartozik másra. Egyébként mostanáig minden fellépés előtt izgulok, nincs bennem még egy fikarcnyi természetes önmotogató sem. A közlés vágya nálam jóval erősebb. Szeretem megérinteni az emberek lelkét. Tehát a dalok szeretet üzeneteinek átadása az elsődleges. Nem véletlen, hogy a most készülő, immáron 38. önálló tematikus albumomnak is a címe: Dalüzenet.

- Mi látszott „onnan nézve” Magyarországból?

- Nehéz mai fejjel megválaszolni a ma már történelmi múltba visszakerdezőt, hiszen gyermekként, ifjúként az anyaország szent volt, nem éreztük mostohának, hallgattuk a Kossuthot, néztük a fekete-fehér képernyős tévét, büszkén figyeltük az ott történeteket, szinte semmit sem érzékelve a kor árnyékoldalából, sőt a kádári éra, a gulyásszocializmus torzságát se vettük észre. Nekünk Magyarország egy óperenciás tengeren túli tündérország volt, ahol mindenki tud magyarul, a határon átlépve már mi is mertünk hangosabban magyarul kiáltani, bambit és jaffát ihattunk, egyforintos fagyit ehettünk. Mindemellert kicsit szorongtunk is palóc kiejtésünk miatt, és rosszul esett, amikor csehnek tituláltak. A mai határon túli ifjúság bizonyára másképpen vélekedne.

- Miként zajlott a szülőföldről az anyaországba vezető életszakasz, mennyi idő alatt sikerült itthon otthonra találni? Kik voltak, akik otthonról biztatták a magyar leányt, és kik azok, akik idehaza el- és befogadták, pályája kialakításában támogatták, magyarnak nézték a „csezkó csajt”?

- Miután megnyertem 1981-ben a Röpülj Pávát, illetve előtte megkaptam könnyek közt a Népművészet Ifjú Mestere címet, és az ELTE diplomásaként felkínáltak egy könyvtárosi állást a Matica Slovenskánál Martinban, döntenem kellett. Népdalénekesként rögtön kínálkozott egy állás a Honvéd Művészegyüttesnél, amit gondolkodás nélkül elfogadtam és magánénekesi beosztásban szolgáltam. Ez a felhőtlennek tűnő, majd viharokkal bővült időszak először lányunk születésekor félállású degradálódott, majd a Liszt-díjam ajándékként ki szerettek volna rúgni, de jóakaróim még néhány évig ott tartottak. Csak a második életmentő rákműtétem másnapján sikerült eltávolíttatniuk. Mégis szép és feledhetetlen éveket töltöttem ebben a közösségben, szerintem „mindenki szeretett, pedig a munkaügyi perem ellenlábasai aszociálisnak tartottak. Lehet, hogy nekik volt igazuk, hiszen egy juhászivadék csak a természet vallomását hiszi, csak az állatok ösztönös reflexióit érzi, csak az őszinteségre tud reagálni, a bántásra csak pityergéssel tud válaszolni. Hogy kik támogattak pro- és kontra az áttelepülésben? Ez egy hosszú lélektani választ kívánna. Leegyszerűsítve is nehéz, hiszen nagyon magányosan kellett a döntést meghoznom. Szülőföldet elhagyni hatalmas fájdalom, szüleimet, testvéreimet, rokonságomat, barátaimat otthagyni, szomorúság. A haza fogalma ilyenkor zavarosan vegyül a szülőfölddel, az anyaországgal. Valóban, a mai napig felvetődik bennem a kérdés, hol az itthon, hol az otthon és hol a hazám, mert a szülőföldem határon túli. Ezért választottam a Kárpát-medencei Hazát, nem megtagadva Csehszlovákiát és a Palócföldet. Otthonról szinte senki nem biztatott az áttelepülésre, sőt „haza- és nemzetárulónak” tituláltak, itthonról (?) néhány jóakaró emberem támogatott. Az anyaországban elfogadni kényszerültek, karanténba zárva elviseltek. A támogatóim mindig névtelen igaz lelkek, de nekem ez a legmegnyugtatóbb. Kellene a ki nem mondott titkok, kellene a ki nem nyilvánított érzések, mert kell a varázs, a lelki többlet váratlan adománya. Minden díjam, elismerésem is váratlan ajándék. Soha nem révültem népdal énekesi karrierben, sőt, a karrier szó is ellenemre van - irtózom tőle. Az egykori „csezkó csaj” ma talán a Matica Slovenská főkönyvtárosa lehetne, vagy Fülek helyi „parlamentjének” kulturális albizottsági alelnökéként a gyermeket- és növényeket plántálhatná, a bablevest ízesíthetné olykor kissé kóseresen, és csámborgó macskákat etethetne, ha a sorsa nem „pávázott” volna Kossuth-díjra és két tucatnyi egyéb elismerésre. Lehet, hogy boldogabb lennék egyszerű paradicsom-ültetőként, unoka dédelgetőként, vagy fenyves erdők csöndjének őrizőjeként. Hála Istennek, otthon megszoktam örök másodíknak lenni, és soha nem fókuszáltam pályám ívének domborítására, de mindig a család, a családi fészek melegen tartása volt az elsődleges. A mai napig az. Korosodva, bölcsőbbé válva, látom, hogy jól döntöttem.

- A Röpülj páva, túl a közvetlen visszajelzésen, mit adott és mennyire volt fontos a további pálya szempontjából?

- A Röpülj páva szárnyaszegett kisebbségiként röpiteni nem tudott, sült galamb se repült a számba, és az anyaországban kialakult mozgalmi rendszerekbe se tudtak besorolni. Alkalmatlan voltam minden szinten, mert juhász elődeim magányos életvitele, zárkózott paraszti palóc felmenőim földhöz ragaszkodása mind erősen ellenkeztek a budapesti vízfej sznobrikus álvilága ellen. A szorongó bensőm egy rejtőzködést diktált, hogy megmaradjak „aszociális” kívülállónak. A mai napig ez maradtam, és ez a karantén adja vissza az óvodanélküli, réten futkározó szabad juhász-„né” egykori és mostani mivoltomat. Mégis lehet bennem vajmi tehetség, hogy évtizedek múltán is emlékeznek arra a felföldi „röpüljpvás” lányra, aki természetességével elvarázsolt sokakat. Pedig azóta a média kissé mostoha gyermekeként nem lépkedtem a Parnasszuson, ami nem is hiányzik, bár néha fáj, hogy egy-két dalüzenetem nem jut el a címzettekhez. Bizonyára egyesek kisebb-nagyobb ellenszereket fújtak, de lelki vitorlám és a csend utáni vágyam mindezt békés partra irányította, még ha olykor „egy lakatlan szigetre” is.

-... és a Táncházmozgalmom?

- Egykoron valószínűleg büszkén lépkedtem-vonultam kis dobos társaimmal egy-egy „szocialista” felvonuláson Füleken, majd pionírként lelkesen szerkesztettem a falújságot, a sport tényleges közösségi élmény volt, nem is beszélve a néptáncról és a kórus-éneklésről. Később a SzM (Szlovák Ifjúsági Szövetség) kényszerű tagjaként gyakori szereplője voltam egy-egy „akciónak”. Átkerülve az anyaországba, boldogan jártam Budai Ilonka népdalkörébe. Jól eső emlékkép a múltból, amikor Kiss Ferenc kiválasztott engem, hegedűt nyomott a kezembe, és velük dalolhattam az első Táncháztalálkozón, 1981-ben, a szlovák dallamra énekelt „Ne menj a munkába, ne dolgozz hiába” kezdetű nótát. Talán nem véletlen, hogy ez nem került fel a táncháztalálkozásos lemezre. Egyébként jó néhány táncházbán énekeltem, viszont egy idő után már csak kelléknek éreztem magam, aki nem tud kellő hangerővel csujjogatni. Valahogy mindig kicsit kilógtam. Lehet, hogy mégis igazuk volt munkahelyi főnökeimnek az egyik munkaügyi peremkor, hogy aszociális vagyok? Az igaz, hogy soha nem voltam hangadó, „fontos” helyeken a „fontos” embereket kerültem, de leginkább el se mentem egy-egy ilyen helyszínre. Lehet, ha megmaradtam volna pinci parasztlánynak, nem valószínű, hogy én lettem volna a templomi előénekes, vagy a falu hangos nótafája, pletykafészske. Szívesebben gondoztam volna virágos kertemet, vagy etettem volna tyúkjaim. Valahogy mind a mai napig egy lelkes gyomlálás kertünkben csodásan levezeti feszültségeim, és feledtetni mozgalm nélküli, de mégis mozgalmas életem.

- Hogyan kezdődött a világtalasz telepötytyöző koncertek sora? Vannak közöttük szív szerinti „leg...-ek”? Könnyesek, vidámak, félelmetesek,...

- A világtalasz valódi kinyílása a határok megnyitása után következett egy utcazenéléssel a kassai Csámborgó zenekarral a bécsi Kärtner Strassén. Az itt szerzett barátok repítettek aztán tovább a világ számos színpadára, színházába, kocsmájába, dzsesszklubjába, kórházába, öregek otthonába, templomába. Koncertjeim javát jóindulatú, kedves ismerősök szervezték. A menedzserek elkerültek, vagy én kerültem őket el, és ez így volt szép, így volt jó. Lényegében érdekek nélkül ismerkedhettem számos ország lakóival, néhány kontinens szeretetre méltó emberével. Igaz, valamennyi pénz is csöpögött, de ezt cementben, téglában mértük akkor, hiszen roskadozó falusi kő-sár-vályog házunk a cseperedő gyermekeink miatt is felújításra szorult. A fellépések közt „leg-ek” nincsenek, ha mégis ki kéne egyet emelnem, az a Szózat szólóban való éneklése volt Mádl Ferenc beiktatásakor. Lelkileg hónapokig készültem, hogy minden magyar hangja általam megszólalhasson. Egyébként egy eldugott vidéki kis templom tucatnyi közönsége - mivel érzem a felém áramló romlatlan őszinteséget - felér például a Bobby Mc Ferinnel történt duettezésemmel. Könnyes fellépésem rengeteg volt, nemcsak én sírtam, de a közönség is. Volt egy fellépésem Alexandrovban, ahol mögöttem a fotókon a második világháború mindennapi szörnyűségei voltak a falakon, vonatokról leszálló rokkant katonák fotói, síró asszonyok, hadiárva. Eszembe jutott a Don-kanyar, ahol annyi magyart veszítettünk, köztük nagyapám legfiatalabb öccsét tizenhét évesen. Ránéztem a szinte kizárólag nőkből álló szomorú közönségre... itt nem, hogy sírtam, de még a műsoromat se tudtam elkezdni. Vidám fellépéseim közül eszembe jut most egy müncheni kórház aulája, ahol műsorunk hatására egy gipszelt lábú, mankós beteggel roptam a magyar csárdást. Félelmetes is akadt néhány. Szatmárnémetiben, néhány éve a Magyar Kultúra Napján az egyik helyi tudósítás szerint: „A városi Filharmónia nagytermében a nemzetközi sikereknek örvendő Szvorák Katalin előadóművész és két kísérője produkciójára besereglett, csaknem telt házas közönséget kellemetlen meglepetés érte, ugyanis az intézményben szolgálatot teljesítő biztonsági őr figyelmen kívül hagyta az önvédelmi gázzal fújta be a termet... az előadóművészek fulladozni kezdtek, elakadt a hangjuk, és el kellett hagyniuk a színpadot. Egy helyi lap információi szerint az incidenst követően a biztonsági őr a portás segítségével a hátsó kijáraton elmenekült a helyszínről, megszegve ezzel a munkahelyi szabályzatot... a műsort csak másfél óras intenzív szellőztetés után lehetett elkezdni.” No comment...

- Azt a trendekkel szemben, „kevésbé korszerű” szellemiséget és tudást, amit Ön magával hozott, önmagában felépített, és koncertek, lemezek formájában a most élőknek ad/adott, és az utókornak hagy, mennyire lehet továbbadni? Akadnak - nem iskolai és nem is feltétlenül csak zenei értelemben vett - tanítványok?

- A nevelhetőségről, lelkünk mélységeiről sokat olvastam, sok okos embertől. Amit elfogadott ösztönösen élő lényem, azt befogadtam. Befogadtam Bagdy Emőke boldogsághormonjait, Popper prófétizmusát, Szendi Gábor szerteágazó elemzéseit, Vekerdy tanácsadásait, és rácsodálkozással böngésztem Szondi tesztjeit és a Szondit tesztelőket. A családalállításra és a hipnózisra is rácsodálkozom, de kételkedve vizsgálom a beteges, „freudzsigás” analízisektől. Nekem egyszerű a dolgom, mert alapvetően boldognak születtem, és megtaláltam a dal, mely engem is gyógyít.

Sugárkezelésem alatt is csodás magyar népdalokat énekeltem. Az alaptulajdonságok, a vérmérséklet, a habitus (át)nevelhetőség lehetősége már a fogantatáskor, illetve az anyaméhben nagyrészt eldőlt. Szinte kész tulajdonságokkal látjuk meg a napvilágot, az első éveken ért különböző „inzultusok” mértékadóak, míg az intézményes nevelés - óvodától az egyetemig - már alig-alig befolyásolják személyiségünk alapjait. A nevelésben hatalmas csodákat nem tudunk végrehajtani. Nevelni csak töredékesen lehet, mert születésünkkor már magunkkal hoztunk mindent, ami lesz belőlünk és a nevelésből csak az marad meg, ami ellen a bennünk lévő adottságok nem láznak. Két évtizedig tanítottam a szentendrei Zeneiskolában, két szemesztert a Zeneakadémián, de tanítási órán nem neveltem, csak ösztönösen beszélgettünk, énekeltem, remélve, hogy növendékeim kész lények nem láznak ellene és befogadják azt. Koncertjeim, énekesi tevékenységem elsősorban lelkek gyógyítása, istápolása volt, hiszen a zene egészen mély réteget érint, átjárja az egész testedet, ha énekel. Végig megy benned ez a hullám, a zene rezgése, és szó szerint gyógyít. Valamikor pszichológus szerettem volna lenni, hozzám is jártak olyan felnőttek magánövendékként, akik pszichiáter-pszichológus helyett találtak meg, és rövid időn belül kiegyensúlyozott, daloló megújult emberekké váltak, sőt néhányan zeneterapeuták lettek.

A szellemiség és tudás viszont továbbadható még akkor is, ha a trendek, a reklám és a kultúrát igazgató „izgágák” sokszor gátolják az igazi, maradandó értékek értékmérését. Valóban könnyebb egy festőnek, vagy egy asztalfiók-írogatónak, mert van esélye posztumusz feltámadásra, bár ezt általában már életük földi folyamán a legtöbben megalapozzák mérhetetlen egójuk „nyomás-gyakorlataival”, legendává duzzadó botrányokkal, mégis van esély a csöndben alkotók részére is. Az éneklés, mint bármelyik más előadó-művészet, a pódiumon keletkezett varázs pillanata. Adva van ugyan a hang- és képrögzítés, de ez már kissé torzít, csorbít. Közel negyven lemezem mind tematikus és egy részük a népek megbékélésének eszméjét szolgálja: ezért kerestem a dallampárhuzamokat, készítettem az ökömené jegyében egyházi énekeket tartalmazó lemezt. Követőim, „eszmei tanítványaim” igenis akadnak, és úgy érzem, hogy az általam kitaposott keskeny ösvény - még ha nem is az én életemben -, de a jövőben olyan járható úttá alakulhat, melyen egyre többen fognak majd vándorolni.

- Hosszú idő óta zajlik egy furcsa vita az „autentikus népi kultúra” tisztaságát féltve-aggódva őrzők és a kísérletezők, sok mindent egymással vegyítő, manapság leginkább „világzeneként” jelölt muzsika művelői között. Kell, lehet ebben állást foglalni?

- Erre igyekszem röviden válaszolni. Műfajtól függetlenül hiszek az értékben, a minőségben, a művészi tehetség szárnyalásában. Természetesen a népzenei kísérletezés, ötvözés és az ágas-bogas világzene-fa csak akkor lehet hiteles, ha az alapokat, gyökereket, forrásokat jól ismerjük. Bachnak is van számos átírata, de ezek értékét is az idő hitelesíti.

- Az évek meghökkenő gyorsasággal szaladnak. Akad alkalom megállni, mérleget vonni, s közben a jövő felé tekintve terveket szőni?

- Megállásra alkalmat mindig kerítek: körülvesz családom, simogat három unokánk tekintete, gyomlálni is kell, mert kertünkben nő a gaz, okulásomra sokat olvasok, és amikor csak tehetem, elvonulok férjemmel világégi hegyes-dombos helyekre, hogy a természet adta csodákkal lelassítsam az időt. Mérleget nem vonok, majd vannak mások. „Mérlegelni” viszont szoktam - elsősorban főzésnél, és olykor kilóimat. Terveket szövögetek, lesznek még lemezek. A közeljövőben jelenik meg Kiss Ferenc meselemeze Mamó kertecskéje címmel, Keresztes Dóra remek illusztrációival. Mamó én leszek, aki dalol a kertről, a virágokról, az állatokról. A másik album helyszín élő koncert felvételeiből áll össze (Kapolcs, Csíkszereda és Párkány), ahol dalúzeneteimet Kiss Ferenc és Balogh Kálmán mellett újrhangolja Cserta Balázs és Szabó Dániel. Egyébként örülök minden spontán koncert-meghívásnak, vándorlásaimról készül majd egy könyv. Csak ritkán bizsereg a tudatalattimban, hogy az általam képviselt szellemiség nincs eléggé a köztudatban, de köztudott, hogy csendben élek és alkotok. Szokatlan életpályám ellenére vallom, ha egy szokványos életút adatott volna meg, minden különlegesebb „akkord” nélkül, akkor is boldog lennék, hiszen van három unokám! Számomra nincs szebb pillanat, amikor hozzám bújva azt mondják: „Ajjika, most megállítjuk az időt”.

Újra megélni a csodát

(Lacza Tihamér • 2018. december 24., 11:25, megjelent a Magyar7 c. hetilap 51-52. heti karácsonyi duplaszámában)

Szvorák Katalin, vagy ahogy sokan szeretettel nevezik: Szvorák Kati Pincen töltötte a gyermekkorát, Füleken járt iskolába és a Felvidéken kezdődött előadóművészi pályája. Ennek első jelentős állomása az 1981-es Röpülj páva népdalverseny egyik kategóriagyőztese volt.

Kudlik Júliával járjátok a Felvidéket, és már voltak jó pár helyen.

- A 70-es évek közepén kétszer megnyerve a Tavaszi szél vizet áraszt népdalversenyt, még nem tudtam, hogy népdalénekes leszek. Aztán jött a Röpülj páva, életem nagy ajándékával, Kudlik Júliával. Hosszú időnek kellett eltelnie, hogy a sors ismét összetereljen bennünket. Szentendrén A nap megszentelése lemezbemutatómnak volt a háziasszonya 2010-ben. Ezután született meg a Szeretettel album, majd három éve a Várakozás, az adventi

karácsonyi lemez. A Szeretettel azóta dupla aranylemez lett. Julival csöndben egy jó ebéd mellett megünnepeltük. Mindkét kiadvány élő bemutatónak sikere szájról szájra terjedve juttatott el minket a Felvidéken Kaposkelecsénytől Alistáig, bejártuk Kárpátalja számos falvát, városát, de eljutottunk a Partiumtól a Székelyföldre is. A legemlékezetesebb előadás sorozatra a Vajdaságban került sor, ahol magyar szloványtelepüléseken volt tizenöt lemezbemutatónk. Így juthattunk el egészen a Belgrád melletti székely telepésekre is.

Aki nem hallotta vagy látta ezt a műsort, hogyan képzelje el, mi minden történik ott?

- Mindkét műsor lelkileg igen fontos kérdésekre próbál választ adni énekben és gondolatban. Juli saját gondolatainak alapjait: a szeretetlenség, a szeretetlenség, a magány. Minden olyan érzés, ami a mai rettenetesen rohanó világban elsődleges fontossággal bír. Az én énekeim, dalaim polifon üzenete feloldja a lelki gátakat, csatornákat nyit meg. Az előadások végén látjuk, hogy a közönség érzelmi többlettel gazdagodik, elgondolkozik a földi élet valódi értelméről. Legutóbb, amikor találkoztunk, egy csomó lemezt kaptam tőled, különböző ünnepkörökhöz kötődőeket, és ezeken nemcsak magyar, hanem szlovák, lengyel és más népek dallamai és énekei is voltak. Mostanában folytatod ezt, vagy más utakon jársz? Közel negyven önálló albumom mind tematikus. Készítettem négy lemezt gyermekeknek, egyet agyvérzéses betegek gyógyítására. Három album az Éneklő egyház legszebbjeit tartalmazza. Szőrényi Leventével egy duettlemez (Keresem a szót) adtunk ki, keresve a szót, szeretettel. Külön lemezt szenteltem a szlovák-magyar népdalparhuzamoknak. Készült egy A cappella album is, valamint az Ajándék, válogatás a népdal határmezsgyéjéről. Ez év tavaszán jelent meg a szlovák népköltési műfordítások albuma Tölgyfa testvér címmel, és a Hazagondolás palóc dupla lemezem, melyen énekelek és mesélek, valamint a Szvorák 60. Valójában ugyanazon az ösvényen járok szinte negyven éve, melynek alfája és ómegája a megbékélés. Nem véletlen ez a töretlen hitem, mert az egykori csehszlovákiai kisebbségi sors bizonyos többlettel is megáldott, és ezt tudatosan formáztam egy közép európai, Kárpát-medencei nemzetek közti megbékéléssé. Nyolc lemezemen kimondottan olyan közös dallamokat válogattam össze témakörönként, melyek összekötnék bennünket, és a dalok eredeti nyelveken szólnak. A megbékélést szolgálja az ökumené-jegyében született Teremtés dicsérete című, egyházi énekeket tartalmazó lemezem is.

Több lemezeden is énekelsz szlovákul. A Tölgyfa testvérenek a közelmúltban voltak bemutatói Budapesten. Hogyan született?

- Egykoron szlovákul dadogtam, a nemeket összetévesztettem, a „sza szi” használata visszahatott, félelmet keltett bennem, hiába tudtam a „vybrané slovákat”. Amikor a Szvorák ág rokonai jöttek látogatóba, mindkét öcsémmel elbújtunk az asztal alá, nehogy meg kelljen szlovákul szólalnunk. Átkerülve az anyaországba, „cseszkó” csaj lettem, én, a Felvidékről érkező palóc magyar lány. Az itthon-otthon-szülőföld érzelmi üzenete a mai napig mélyen foglalkoztatja a lelkemet. Egy teljes Kárpát-medencei otthont választottam, és ebbe belefér az itthon-otthon-szülőföld. Nem értettem, miért lábadt könnybe a Ponitran muzsikások szeme, amikor 2000-ben felénekeltem az Örvendzzünk karácsonyi lemezemre a „Ke jasná hviezdi ka” kezdetű éneket. Azt se értettem hosszú ideig, hogy a Vox Humana és a Tölgyfa testvér lemezeimen hallható szlovák juhásznóták miért érintettek meg mélyen. Nemrég Rimaszombatban egy másod-unokatestvéremtől megkaptam a választ. Azóta ezt többször is emlegetem a velem készült interjúmban. Egyik úkapám, Štefan Svorák a legszlovákabb tájakon, a Detva melletti dombokon volt bacsá. Első fiára hagyta birodalmát, míg második fiát, az egyik dédapámat, házasságközvetítő által Várgedére küldte, hogy elvegye az ottani bacsá lányát, így a bacsóság tovább öröklődött. Dédapám Várgedére kerülésekor nem tudott beszélgetni dédanyámmal, viszont idős korára annyira megtanult magyarul, hogy elfelejtett szlovákul. Valahol a gének emlékezetével örökölhettük ezt a fajta érzékenységet a szlovákság felé, így a napokban már tudatosan mentem el a budapesti Szlovák Intézet karácsonyi ünnepségére. A Tölgyfa testvér alapüzenetét Käfer István gondolatával tudom leginkább illusztrálni: „Magyarokat és szlovákokat még a rokonságnál is szorosabb szimbíózis fűzte egybe. Nemzeti kultúránk régi rétegeiben a nem magyar nyelvű anyag is a miénk és a magyar nyelvű anyag is az övék... Szvorák Katalin a maga vállalt palócságával megoszthatatlan magyar-szlovák felföldiséggel hungarus és keresztény európaiságot sugárzó hangjával valami egészen újat teremt. Békét a mai magyar-szlovák szellemi összefüggésrendszerben, ami hatni kezd a mindennapi gyakorlatban is. Ehhez járul hozzá a szintén felföldi Varga Imre értő, természetes műfordításával. Az ő tollából lelkéből is az árad, hogy a magyarnak legközelebbi rokona, testvére a szlovák, a szlováknak sem a cseh, hiába értik egymást...”

Hogyan emlékszel a prágai Nyitnikékkal való találkozásodra?

- Az egykori Csehszlovákiában élő magyarság „vigyázó szemét” elsősorban Prágára vetette, mert a szellemi haza bárhol megteremthető. Az érettségi előtt már tudtam, hogy a szívem Prágába húz. Ez a vonzalom csak erősödött, amikor megtudtam, hogy létezik egy igazi magyar oázis a csehszlovák fővárosban: az Ady kör és az annak berkei belül működő Nyitnikék. A velük való találkozás és a kalondai vendégszereplésem számomra nagy megtiszteltetés volt. Nagyon szimpatikus volt ez a közösség, amely szomjat oltó oázisként működött Prágában. Annyira önzetlen, lángot őrző csapatot ismerhettem meg, hogy Prágába a Károly Egyetem „Výchova dospílich” (Felnőttoktatás) szakára jelentkeztem. Egyébként a sikertelen egyetemi kísérletemkor a cseh felvételi bizottság tudata „tót-ágast állt”, amikor nyelvtanilag tragikus, erősen magyar kiejtésem során szembesültek, hogy országukban magyarok is élnek.

A Kárpát-medencén kívüli országokban is felléptél már?

- Erre „kabbalisztikus” rövid választ tudok adni: eddig több mint 3500 koncertet adtam 3 kontinens 43 országában.

- Milyen jövőbeli tervek foglalkoztatnak, fellépések, újabb CD-ék is várhatók?

A napokban jelenik meg Kiss Ferenc meselemeze Mamó kertecskéje címmel, Keresztes Dóra csodálatos illusztrációival. Mamó én leszek, aki dalol a kertről, a virágokról, az állatokról. Hamarosan napvilágot lát a Dalüzenet is. Ez három helyszínen élő koncert felvételeiből áll össze (Kapolcs, Csíkszereda és Párkány), ahol dalüzeneteimet Kiss Ferenc és Balogh Kálmán mellett újrhangolja Cserta Balázs és Szabó Dániel. Ennek lesz egy füleki bemutatója is a Magyar Kultúra napján, majd egy bővített terces változata hangzik el a Párbeszéd Házában Budapesten A Dalvándorlástól a Dalüzenetig címmel január 24-én. A jövő évre tervezem az Ág Tibor emléklemezt, amelyen Tibor bácsi gyűjtéseiből a számomra legszebbeket válogatnám össze. Készülőben van egy vándorlásaimról szóló könyv is, de mindennél fontosabb, hogy a családi fészek melegét őrizzem, három unokánk életének alakulását segítsen, tündöklő szemüket figyeljem, örüljek és gyönyörködjek a létezésükben.

Közelednek az ünnepek, hogyan készülsz erre? Lesz sok éneklés is?

- Még 23-án is lesz egy karácsonyi szólókoncertem egy apró falu, Pócsmegyer református templomában, de addig is több helyen énekelek. Ebben az ünnepi készülődésben a legszebb maga a várakozás, a lelkünk felkészítése az örömhírré. Ahogy az áldott kismama utolsó hónapjában reménységgel, szeretettel várja gyermekét, én is így vagyok az adventi várakozással. Ilyenkor a gyermeki éneket szeretném elővarázsolni, erősíteni annak a lelki tisztaságával, hitével együtt, hogy újra megélhessem azt a csodát, ami karácsonykor a születés misztériumában teljesedik ki. Édesapám karácsonykor született, s ráadásul az első vértanúnk nevét kapta, az István nevet, ahogy az egyik öcsém is. Első unokánk is Jézuska ajándéka, karácsonyi gyermek, s úgy gondolom, minden megszületett gyermek remény arra, hogy általa jobbá, emberibbé válhat a világ.

Ezt a cikket a Muzsáról másolták.

21.11.2018

V priestoroch Slovenského inštitútu v Budapešti sa 20. novembra 2018 uskutočnil koncert pod názvom Vandrova ka speváky Kataliny Szvorák, nositeľky Kossuthovej ceny a ceny Európskeho obana.

Následne profesor István Käfer formou prednášky priblížil prácu Kataliny Szvorák, ako aj slovenské, eské a moravské „tajomstvá” a hudobnú poéziu daných jazykových oblastí.

Speváky ku hudobne sprevádzali Balázs Cserta a István Csörsz Rumen, ktorí hrali na typických hudobných nástrojoch. Poas koncertu zazneli verzie a krátke ukážky slovenských, moravských, eských a maarských piesní.

Käfer István: Bartók-Szvorák

(Elhangzott Szvorák Katalin: Vandrova ka c. koncertje előtt a budapesti Szlovák Intézetben november 20-án)

Na Horniakoch vládnu Nem úri prepyšnosť,
na Sriemsku zas Turci, krutí a úlisní...

Az Felföldet bírják az kevély némötök,
Szerémséget bírják az fene törökök...

a gak tam na Slowanských Tatrách
Pewn stojí dub, hromom a wichrom nawzdory, poYád
Stogí od w ku, hled s výsosti swé
Wokol po Pannonyi...

És miként odafönn a szláv Tátrán
Szilárdan áll a tölgyfa, ellene mennykőnek, viharak,
Ott áll ősidők óta és magasából letekint
Körbe a széles Pannóniába ...

Hol Duna jéghátán természet halva henyélt,
Tsergedező vizeket Tátrai szálfa hasít, - -
Herceg! ezen képben ismérd meg előbbi hazánkat,
Mely eleid kezén víg tavaszokra jutott.

Íme, Szvorák Katalin és Varga Imre tátrai tölgyfája, Kultsár István és a professzor Juraj Palkovi szálfája a 19. század elejéről József nádor köszöntésére és persze Bornemisza Péter Felföldje a régiségből Emil Boleslav Lukács szépművészeti fordításában. A Felföld. A mai Szlovákia egykor volt titokzatos Szlovákiája, Bartók életének egyik

meghatározó komponense.

Első magyar ismertetője, Gáspár Imre 1879-ben a tarka Magyar hon legértékesebb részének, előttünk fekvő mély titokkönyvnek nevezte. Csöndes éjjel, mikor az élet szava elhangzott ... a dúdoló Garam mintha altató dalt rebegne ... hallgatnak az emberek, s akkor megszólal a Pásztor fuvola. Talán valami tündér bolyong oromról oromra... Pásztor volnál, aki ... mindörökre csak barmaid után jársz? Nem, az nem lehet ... A lélek sír, a szív emlékezik, az álom szellemei meghajlanak a fuvola költészete előtt. Maga sem tudja, hol, mikor tanulta... talán eszébe jut, hogy egyszer, mikor a szeretője elhagyta vagy katonának fogták, kiment az erdőbe, vágott egy fűzágat... a szegény ág utolsó sóhaja dallá változott... Az igazi népdal szövegére nézve a leány élénkebb felfogású...

Bartók énekeseinek nagyobb része is lány vagy asszony. A Felföld lelkének titkait tőlük kapta, és annyira megbecsülte, hogy megőrzött minden apró finom lágyítást, az eltéréseket az egyes völgyek dalai között. Így szólaltatja meg, ezzel a szerető és pontos bartóki tisztelettel a népdalokat Szvorák Katalin is. Lemeze első hallgatásának ígérete után az ismételt hallgatás valóban e hangok kincsesháza. És nem csak a dallamoké: egy e vagy egy a hang, nem szólva a ch-ról, >-ről és a többről vidékenként változó nyíltságát vagy zártságát, lágyágát és összeolvadásának gazdag változatait szerető szigorú pontosságával adja vissza. És magyarul, szlovákul, palócul, ruszinul, morvául és csehül, románul egyaránt.

Bartók egy alkalommal javította fiatal gyűjtője, Anton Augustín Baník szlovák nyelvi hibáit. Amikor a nyolcadikos gimnazista, a váci piaristák diákja mentegetőzött, hogy szlovák iskolák nem lévén nem tanulhatott szlovák helyesírást sem. Bartók nem értett egyet vele. Mint mondta, a nemzet nyelvének művelése iskola nélkül is kötelező. Bartók maga tanult szlovákul, és népdalközlőivel mindig megmagyaráztatta a számára - nem sok - ismeretlen szavak jelentését.

Valóban a lányok - asszonyok vannak nagy többségben a dalolók között, akik nemegyszer intim, pikáns dolgokat is előadtak neki, rendszerint istállóba rejtőzve, hogy a férfiek ne tudják meg, mi mindent árulnak el a tanár úrnak. Ezek a pajzán szövegek a bal zsebbe kerültek. Bartóknak nemegyszer futnia kellett a férjének haragja elől.

A Felföld titkainak feltárása Szvorák Kati személyes sorsa és Bartók szellemisége nyomán megrendítő, megható, kifejezhetetlenül mély boldogságú emberi szolgálat. Bartók 400 gyűjtött dalát ajándékozta a szlovák gyűjtőknek, mivel tudta, hogy az országban nincsenek szlovák kulturális-tudományos háttérintézmények. Szvorák Kari nemrégiben ezt mondta egy interjújában: a színszlovák bacsa dédapám Várgedére kerülésekor egy szót sem tudott váltani dédanyámmal, idős korára viszont annyira megtanult magyarul, hogy elfelejtett szlovákul. A Szvorákok egyik ága a mára lassan teljesen elszlovákosodó Pinc melletti Szélhegyen legeltette nyáját s tán fújta furulyáját. Mindenképpen szabad emberek voltak, és ezt örököltem tőlük." A figyelmező ember meghallja a bartóki és szvoráki üzenetet közös hazánk igazi szeretetéről és féltéséről a bartóki ajándéktól az elszlovákosodó Pincig.

Bartók is, Szvorák is a lehetetlen megoldására is vállalkozik. Bartók német nyelvű jegyzeteiben két terminus technicust használ a "magyar" kifejezésére: ungarisch - magyarisch. Ez ugyebár az uhorský - ma arský szlovák megfelelője. A halhatatlan muzsika a halhatatlan előadóművésztől a legigazabb oldás keresése nemzetünk újra egymásra találására.

A Felföld és titkai feltárható, megismerhetők. Ehhez járul hozzá Varga Imre Tölgyfatestvér című szlovák népköltészeti gyűjteményével, amelyből Szvorák Kati lemeze készült. A műfordító vallomása: "Fordítás közben újra olvastam, tanulmányoztam a magyar népköltészetet is. ... ösztönzője volt az átültetés szakaszának... átköltéseim népköltészetünknek is köszönhetik, ha magyarításom találó..."

Igaz vallomás, hiszen a két népköltészet között - miként a két etnikum között évezredek az együttélés. Bartók Béla, Szvorák Kati, Varga Imre tanúsítja a Felföld titkát, a szlovák és a magyar etnikum szellemi kincseinek közösségét.